

Budberga-Šradera likumprojekta
sastādīšana pēc landtagu un landratu kollēģijas
sēžu protokolēm.

11
Marijas Mežītis
matr. Nr. 8953.

Darbs pamatojas uz ziņām par Vidzemes kodeksa sastādīšanai izvēlēto redakcijas un kontroles komisiju darbību, kas atrodamas archīva materiālos:

- 1./ 1728. - 1791.g. Jahres aktos,
- 2./ 1727, , 1730. un 1737.g. landtagu protokolos.
- 3./ 1728. - 1741.g. landratu kolleģijas protokolos.

Vidzemes, tāpat kā pārējās Eiropas, muižniecībai visā viņas vēsturiskās attīstības gaitā ir jāved nepārtraukta cīņa par savas šķiras politisko un saimniecisko patstāvību. Divos galvenos virzienos top vesta šī cīņa. Viņas pirmam virzienam politiska nokrāsa, un vērsts tas top pret valsts augstāko varu, - tai laikā monarķiju, ar mērķi panākt Vidzemē republikānisko autonomiju ar iespējami mazāko ķeizara varas iespaidu vietējā dzīvē. Otram virzienam galvenām kārtām ir saimnieciska rakstura mērķis: sasniegt pilnīgu rīcības brīvību pār tālaika sabiedrības zemāko šķiru, galveno saimniecisko vērtību ražotājiem - zemniekiem, t.i. iegūt neaprobežotas tiesības uz viņu personu un mantu.

Pajēmieni un līdzekļi, kurus Vidzemes muižniecība lieto šai attīstības cīņā ir izvēlēti ar prasmi un top ļoti veikli pielietoti. Tā cīņu otrā virzienā uzsāk XIII.gadu simtenī ar ieročiem, bet beidz ar likumdošanu un veikli izvesto administrāciju. Pamazām iegūtā uzvara pār zemniekiem tiek nostiprināta likumdošanas ceļā: vispirms ievēdot stingrus noteikumus, kuri bija jāievēro uzvarētā zemniekam. Drīz vien seko no muižnieku puses šo noteikumu formulēšanas, sakopošanas mēģinājumi, un ar XVI.g. simteņa vidu viņu centieni panākt šiem noteikumu-likumu kopojumiem augstākās valsts varas sankciju. Panākumi šai vir-

zienā neizpaliek: XVIII. gadu simtenis, kad dzimtbūšana Vidzemē ir sasniegusi savas attīstības augstāko pakāpi ir pierādījums tam, ka saimnieciskā cīņā muižniecība ir uzvarētāja.

Arī cīņā pret stiprāko ienaidnieku, - Valsts Augstākās varas iespaidu vietējā politiskā un saimnieciskā dzīvē, pamazām iegūtās tiesības un privilēģijas muižniecība no laika gala ir centuses formulēt, paplašināt un nostiprināt.

Šādi formulētās un apstiprinātās tiesības un privilēģijas pa laikam ir bijušas asākie ieroči, kuņus muižnieki vērš ir pret augstāko valsts varu, ir pret zemniekiem. To varam īsumā izsekot vēsturiskā attīstības gaitā. 1561. gadā, kad sabrūk ordeņa valsts, pret poļu valdības iespaidu muižniecība vērš ļoti pazīstamo Sigismunda Augusta privilēģiju. Sasniegumus pret zemniekiem cenšas sankcionēt dzimtbūšanas likumu formulētāja Davida Hildena pašās poļu laikmeta beigās sastādītā likumprojektā.

No saviem Sigismunda Augusta privileģijā izteiktiem uzskatiem neatteicas Vidzemes bruņniecība arī zviedru laikos: ko viņa vēlējās sasniegt attiecībā pret zemniekiem, redzam 1643. gada muižnieku izstrādātā, tā sauk-

tā, Mengdena likumprojektā.

Kad, neskatoties uz pie padošanās dotiem apsoli-
jumiem un privilēģiju apstiprinājumiem, zviedru valdības
politika sāk apdraudēt visu līdz šim sasniegto, muižniecība XVIII.g. simteņa sākumā, paglābusies no viņai draud-
ošām briesmām zem varenā Krievijas spārna, uzsāk vēl jo
energiskāku nocietināšanos pret valsts augstākās varas
iejaukšanos provinces dzīvē un muižnieku attiecībās ar
viņu zemniekiem. Par aizsargmūri pret nevēlāmo iespaidu,
sevišķi beidzamā nozīmē, būtu pirmkārt Vidzemē nodibinā-
tā augstākā tiesas iestāde, kuŗa, kā apelācijas instance,
izšķirtu visas lietas tepat, nepārnesot tās uz Peterpili,
un otrkārt vietējo provincialo tiesību krājums. Ar pē-
dējo, ja izdotos panākt viņa apstiprināšanu, muižniecība
sajemtu no krievu valdības sankcionētas, gadu simteņos iz-
veidotās, muižnieka tiesības uz zemnieka personu un viņa
 mantu.

Pirmo Vidzemes muižniecības prasību pēc augstā-
kās tiesas Krievijas valdība neuzklausīja. Otrai dod sa-
vu piekrišanu un atļauj brunniecībai sastādīt vietējo li-
kumu krājuma projektu, Gan kodekss savu apstiprināšanu ne-
piederz, tomēr pateicoties valdības dotai atļaujai ir ra-

dies šis savam laikmetam ļoti raksturīgais dokuments, tā sauktais "Vidzemes bruņniecības un zemes civil un kriminallikumu projekts", pazīstams arī pēc viņa galveno autoru vārdiem "Budberga = Šrādera zemes tiesībām".

Projekta saturs aptver 5 daļas:

- I. Tiesas iekārta un procesa kārtība,
- II. Personu tiesības,
- III. Mantošanas tiesības,
- IV. Lietu un saistību tiesības,
- V. Sodliki un kriminālprocess.

Šai kodeksā, ar kuŗu muižniecība grib regulēt sava laikmeta tiesisko dzīvi, uz zemniekiem attiecas:

II. daļas. 1. nod. 10. pants, kuŗš nosaka, ka zemniekam, lai tas salaulātos ar savas kārtas jaunekļu, ir vajadzīga rakstiska dzimtkunga atļauja.

IV. daļas 1. nodaļas 1. un 2. panti, kuŗos noteikts, ka zemnieks ir sava dzimtkunga kustāms īpašums.

IV. daļas 26. nod. 1 - 20 panti, saturoši noteikumus par zemnieku dzimtbūšanu un aizbēgušo izdošanu atpakaļ.

viņa dzimtkungam.

V.daļas 20 nod. 8. un 7. panti, kuŗi nosaka, kādā gadījumā dzimtcilvēki jāpie- skaita kustāmai mantai.

Kodekss izstrādāts top laika sprīdī no 1730.g. līdz 40.gada pavasarim. 1741.gadā tas tiek iesniegts Krievijas valdībai apstiprināšanai. Komisiju likumpro- jekta sastādīšanai muižniecība izvēl 1730.gada landtagā, bet apskatot kodeksa sastādīšanas gaitu, jārunā par laikme- tu, kuŗš sākās ar 1710.gadu. Tas ir gads, kad Vidzeme pade- vās Krievijai.

Ka pēc uztraucošiem zviedru laikiem Vidzemes bruņniecībā vietējo tiesību kodefificēšana ir degošs jau- tājums, to redzam no tam, ka viņa jau padošanās līgumā prasa caram Pēterim Lielam pēc vietējo Vidzemes tiesību kodeksa. Cars savā 1710. gada rezolucijā, gribēdams sev nodrošināt vietējās muižniecības simpātijas, apstiprina visas viņu privilēģijas un apsola arī atļaut izvēlēt kom- misiju likumprojekta sastādīšanai.

Lai gan šis solījums Pētera Lielā, šī genialākā no Krievijas despotiem, valdīšanas laikā netiek realizēts, tomēr muižniecība viņu neaizmirst. Lasot landrātu kolē- gijas sēžu protokolus pēc 1710. gada bieži vien var sa-

stapt izteiktas ilgas pēc „ķeizara majestātes apstipri -
nātām zemes tiesībām”^x Viņām lemts piepildīties Pētera
Lielā pēcteču laikā, kad valsts stūre ir augstmaņu rokās.
Ar pēdējiem vidzemnieki labi sapratās, jo daži no tiem ir
ari no viņu vidus.

1727. gadā pēc ķeizarienes Katrinas I nāves ,
kad tronī kāpj 12 gadus vecais valdnieks Pēteris II. ,
muižniecība ķeras pie darba. Šai gadā noturētā landtaga
dezidēriju II. punktā lasām: „ Katrai zemei un viņas ie-
dzīvotājiem ir ļoti svarīgi, lai tie būtu ar labiem un
pilnīgiem likumiem apgādāti ; saskaņā ar šo uztveri ari
jau agrāk bieži vien par to ir domāts, ka lai visas zemes
labā ar visaugstāko atļauju pilnīgas , uz mūsu zemes pa-
rastajām privilēģijām pamatotas, zemes tiesības tiktu sa-
kopotas.”^{xx} Tagad bruņniecība vienbalsīgi nolemj rūpē-
ties ,lai zeme saņemtu šādu tiesību kodeksu. Viņa minētā
landtaga sēdē griežas pie sava izpildu organa - landrātu
kolēģijas, lai tie „ Visu labi apsvēruši izlemtu, vai un
kā šis ļoti slavējamais un derīgais darbs mums un mūsu
pēctečiem par labu būtu izvedams.”^{xxx}

^xR.D.1725.g. 39. lp.p.

^{xx}L.R. 21.IX. 1727.g.

^{xxx}L.R. 21.IX. 1727.g.

Landtaga protokolu tālāk lasot redzam, ka sa - pulce sajūsmināta par šo pasākumu. Runā viņa par „ ļoti cienījamām tiesībām ”, kuŗas nedrīkstētu zust, bet ir sa - krājamās un sakopojamas. Landrātu kolēģijai atliek tik pie - bilst, ka viņa visiem spēkiem centīsies izvest dzīvā šo svarīgo lēmumu „lai bruņniecība saņemtu šo ļoti nepiecie - šamo krājumu.”

Landrātu kolēģija patiešām ļoti energiski ķeras pie minētā pasākuma priekšdarbiem. Par pirmo viņu zemes tiesību labā sperto soli var uzskatīt 1728. gada februārī izgatavoto lūgumu cāram Pēterim II. Lūguma koncepts uz - glabājies gada aktīs, un viņā redzam atkārtotas landtāgā izteiktās Vidzemes bruņniecības domas par vietējo zemes - tiesību krājuma nepieciešamību, „ jo pastāvošie likumi, pēc kuŗiem Vidzemē spriež tiesu ir ļoti trūcīgi, grūti pie - mērojami un pa lielākai daļai visiem pilnīgi sveši. Tāpat visiem zināms, ka tiesās lietas izspriež pa daļai pēc ze - mes privilēģijām un paradumtiesībām, pa daļai arī pēc vis - pārējiem vācu likumiem, kuŗi visiem tomēr nav pazīstami, un kas dod iemeslu biežām neskaidrībām, šaubām un ne - skaitāmiem procesiem.” Tamdēļ atsaukdāmie uz jau agrāk zviedru laikos izvestiem zemes tiesību kodefificējumiem un uz cara Pētera Lielā 1710.g. 12. oktobra rezoluciju, ar

kuŗu Vidzemes muižniecībai apsoliŗs dot zemes tiesību kodeksa sastādīŗšanai un iespieŗšanai atļauju, landrātu kolēģija visas muižniecības vārdā lūdz atļaut tai no sava vīdus šī darba izveŗšanai izvēlēŗ komisiju „ sastāvoŗu no krietniem likumpratējiem vīriem. ” Lūguma beigās landrāti sola minēŗto kodeksu - projektu, kad tas būs sastādīts, nosūtīt ķeizara majestāŗes apstiprināŗšanai „ lai tas uz visaugstāko pavēli tikŗu iespiests un, par saistoŗu normu katram , publicēŗts.”^x

Lūgumu 1728. gada 25. februārī nosūŗta uz Maskavu delegāŗtiem grāfam Lēvenvoldem un majoram Stromfeldam iesniegŗšanai slepanai valsts padomei. „Mēs neŗau bāŗmies, ka jūs tēvzemes labā pieliksŗt visas pūles un nenogursŗt rūpēŗties, lai panāŗktu no valdības piekrīŗtoŗu atbildi, ” nobeidz rezidējoŗs landrāŗts savu pavadvēstuli delegāŗtiem.

Muižniecības lūgums Pēŗterpilī tiek ievēŗots. Cars Pēŗteris II. 1728. gada 11. septembra rezolucijas IV. paragrāfā dod savu piekriŗšanu : „ Vidzemes nepilnīgo likumu un veco brunniecības tiesību neskaidrības dēļ esam nolēmuŗi visas zemes labā atļaut sastādīt jaunu likumkrāŗjumu. Ar šo atļauŗem minēŗtam nolāŗkam izraudzīt krietnus,

^x Aktis XVI. sēj. Nr.27.

turienes likumus labi pārzinošus vīrus, kuŗi mūsu augstai slepenai padomei ir jādara zināmi, kā arī likumprojekts, kad tas izgatavots, ir iesniedzams mūsu apstiprināšanai."x

Tā muižniecība sajam valdības atļauju izvēlēt komisiju, kuŗa izstrādās vietējo likumprojektu. Par atļaujas dabūšanu viņa nav arī šaubijusies un jau pirms 1728.g. 11. septembra rezolūcijas saņemšanas ir uzsākusi sarakstīšanos ar Igaunijas bruņniecību par kopīga corpus juris Esto-Livonici sastādīšanu.

Vidzemnieki 1728. gada februārī dzirdējuši, ka Igaunijas bruņniecība, saņemusi valdības koncesiju, gatavojoties iespiest savu sastādīto likumprojektu. Uz šo ziņu pamata 28. februārī tiek nosūtīts uz Igauniju raksts ar lūgumu atlikt viņu bruņniecības un zemestiesību krājuma iespiešanu iekams arī Vidzemes province saņem līdzīgu atļauju, „lai tad kopīgi ar Igauniju izstrādātu un liktu iespiest tādas zemes tiesības, kuŗas abām hercogistēm, daudzos gadījumos, sevišķi racione successione, vienai ar otru saistītām, būtu piemērotas.”

Igauņu muižniecība šo priekšlikumu uzņem rezervēti. Turienes landrati savā atbildē, vispirms nožēlojuši, ka vidzemnieku propozīcija nav pienākusi agrāk, kamēr

x Aktis XVII. sējums Nr.35.

Igaunijas bruņniecība vēl bijusi kopā landtagā, apsolās minēto priekšlikumu pirmā landtāgā nodot bruņniecības apspriešanai. Viņas lēmumu paziņojot uz Vidzemi.

Solījums pildīts netiek, jo vidzemnieki vairāk kā gadu velti gaida uz atbildi no Igaunijas. Pēdējie tomēr paliek uzticīgi savai kopdarbības idejai un 10. augustā 1729. gadā viņi raksta otrreiz uz Igauniju. Šoreiz vidzemnieki var ziņot par valdības koncesijas saņemšanu un lūdz Igaunijas landratus paziņot viņiem turienes bruņniecības lēmumu zinamā lietā.

Acimredzot Igaunijas muižniecībai neimponē šādi paredzamā viņu likumprojekta apstiprināšanas novilcināšana, un viņa savā atbildē atkal izvairas: Igaunijas muižniecība esot ar mieru, līdz ko pabeigs sava projekta revidēšanu, ziņot par to uz Vidzemi. No pēdējās viņa sagaidot līdzīgu ziņojumu, lai tad kopīgi apspriestos „cik tālu iespējams no abu provinču tiesībām sastādīt nodomā to corpus juris.”^x

Ar minēto Igaunijas muižniecības vēstuli arī izbeidzas sarakstīšanās par šo temātu. Kopdarbības projekts ir tapis atmests.

1729. gadā nekādi darbi attiecībā uz sa-

^x Aktis XVI. sēj. Nr. 43.

stādāmo likumprojektu veikti netiek. 18. jūlija konventa pēcpusdienas sēdē gan nolemj stāties pie likumprojekta sastādīšanai atļautās komisijas izvēlēšanas, vienojas arī, ka komisijā ieies pa loceklim no katra apriņķa deputātiem. Par vēlamiem komisijas locekļiem atzīst:

No Tērbatas apriņķa majoru Rozenu,
no Cēsu apriņķa kamarjunkuru Klodtu f.

Jürgensburgu ,

Rīgas apriņķa kārtības tiesnesi Volfenšildu
un no Pērnavas apriņķa majoru Kristofu

Rēbinderu.

Pāris dienas vēlāk seko arī landmaršāla priekšlikums komisijai pievēlēt majoru Priauda no Briedes kā locekli - kandidātu gadījumam, kad kāds no komisijas locekļiem legāla iemesla dēļ atteiktos no līdzdarbības. Konventam liekas arī nepieciešami vajadzīgs pieaicināt dažus locekļus no landrātu kolēģijas un tiesām.

Ar šo komisija tomēr izvēlēta vēl netiek, minētie kandidāti ir tikai „vorgeschlagen” un „denominirt”

No jauna jautājumu par komisijas tiesību kodeficēšanai ievēlēšanu paceļ tikai nākamā 1730. gada 23. janvāra konventa sēdē. Šoreiz nolemj atlikt komisijas lietu līdz nākošam landtagam, kuŗu cer sasaukt tekošā

gada rudenī „ jo izvēlētām personām jānoteic arī uztura nauda, ko vislabāk varēs veikt landtagā.”^x

Landtags sanāk 1730. gada 7. septembrī. Starp citām landrātu kolēģijas brūņniecības izlemšanai iesniegtām lietām uz mums attiecas iesnieguma II. paragrafs. Ar viņu landrātu kolēģija uzaicina Vidzemes muižniecību, saskaņā ar 1728. gada 11. septembrī saņemto visaugstāko atļauju izvēlēt komisiju, kas augstā senāta apstiprināta, „ varētu stāties pie šī ļoti svarīgā darba sastādīšanas, pēc kura mūsu senči ļoti ilgojušies, ko mēs līdz šim karsti vēlējušies un kurš mums un mūsu pēctečiem būs visaugstākā mērā derīgs un izdevīgs.”^{xx}

Iekams stāties pie komisijas locekļu vēlēšanas, landrāti, landmaršals un deputāti 24. septembra sēdē vienojas, ka jaunā likumprojekta pamatā liekama zviedru laikos sastādītā un ķeizarienes Kristīnas laikā cenzūras caurlūkotā Engelbrehta Mengdena izstrādātā likumu sistēma. Tāpat vienojas arī par to, ka ievēlēto locekļu skaitam un sastāvam komisijā jāpaliek nemainīgam, jo viņu apstiprināšanai valdībai var iesniegt tikai vienu ziņojumu.

^x R.D.20.VI.1730.g. 20. lp.p.

^{xx} L.R. 8. XI.1730., 6.lpp.

Ar 1. oktobri sāk meklēt likumprojekta komisijai derīgus locekļus. Grūti ir vienoties par komisijas priekšsēdētāju. Landrāti šim amatam min generāldirektoru f. Felkerzāmu. Tā kā pēdējais ļoti aizņemts saimniecības pārvaldē, tad vienojas, ka komisijas prezidenta funkcijas generāldirektora vietā uzjemsies rezidējošais landrats. Felkerzams neatteicas no savas līdzdarbības un padoma sniegšanas. Likumprojekta sastādīšanā lūdz piedalīties arī pilstiesas locekli asesoru Šrāderu, jo viņam šais lietās plašas zināšanas un pats tos ir „laborieux un habile.”

Galīgā vienošanās par komisijas locekļiem notiek 9. oktobrī. Komisijas sastāvs šāds:

Komisijas priekšsēdētājs-rezidējošais landrats, kuram asistē generāldir. f. Felkerzāms.

No ķeizariskās pilstiesas komisijā piedalās vecepr. Šulcs un asesors Šrāders.

No Tērbatas apriņķa - barons J. Gust f. Budbergs,

Cēsu - Kambarj. Klodts f. Jürgensburgs,

Rīgas - kapit. Gust. Ad. Richters.

Pērnavas - majors Kristofs Rēbinders.

Sekretāra amatam izrauga Kārli Ludvigu

f. Ungern-Sternbergu .^x Katra komisijas locekļa, izņemot

^x L.R.9.X.30., 114 lpp.

f. Felkerzāmu un rezidējošo landrātu, uzturam, tik ilgi kamēr tie pie viņiem uzdotā darba šeit „in loco” strādā, nolemj izmaksāt no bruņniecības kases 30 dalderus mēnesī.

Ar šo komisija ir izvēlēta, un tagad bruņniecība vairākās landtagu sēdēs mēģina izstrādāt kārtību, pie kādas būtu likumprojekta sastādīšanas darbā jāturas. Par labu atzīst un pieņem Klodta priekšlikumu: tā kā apstrādājamais materiāls ir ļoti plašs, tad viņš ir jāsadala atsevišķo locekļu starpā saskaņā ar katra spējām. Lai pēc tam, kad katrs atsevišķās daļas būs iztīrījis, pārdomājis un izstrādājis, komisija kopējā darbā izstrādāto sistematizētu.

Landtaga lēmumos redzama ir atkal enerģija, sajūsma priekš svarīgā pasākuma. Izstrādāts top plašs darbības plāns: projekta sastādīšanas darbam grib pievilkt pēc iespējas plašākas aprindas - visu muižniecību. Nolemj paziņot atklātībai, ar drukātiem patentiem un nolasot baznīcā no kanceles, likumprojekta komisijas darba uzsākšanas termiņu / kuram landtags noliek uz janvāra vidu 1731.g./, lai katrs, kuram būtu šim darbam noderīgas ziņas, vai kurš gribētu ziņot tādus gadījumus /casus/ uz kuriem likumi līdz šim nav attiekušies, varētu komisijas darbā jemt daļību vai nu ierodoties pašam personīgi, vai paziņojot ar

rakstu." x

Landtāgā bruņniecība nolemj uzaicināt arī Sāmselas landratus, tā kā viņām abām ar Vidzemi ir viena guberņas pārvalde, piedalīties likumprojekta sastādīšanas darbā, sūtot uz Rīgu kādu deputātu kā komisijas locekli. Tomēr arī šeit kopdarbība neiznāk: ar 8. februāra 31.gada atbildi sāmsalieši līdzekļu trūkuma dēļ atteicas sūtīt deputātu.

22. novembra Svētdienā nolasa baznīcās paziņojumu par likumprojekta sastādīšanas darba iesākšanu, un 19. decembrī landratu kolēģija saņem no generālgubernatora izvēlētās komisijas apstiprinājumu. Pāris dienas vēlāk rezidējošais landrats fon Bergs, saskaņā ar landtagā izteikto kategorisko prasību, darbu uzsākt 31. gada janvārī, izsūta visiem komisijas locekļiem uzaicinājumu janvārī ierasties Rīgā. Landrāts savā paziņojumā izsaka cerības, ka komisijas locekļi aizmīlas pret tēvzemi labprāt uzņemties uzliktos pienākumus un tos veikšot pēc vislabākās apziņas, lai attaisnotu tiem bruņniecības dāvāto uzticību kā arī lai tie ar savu darbu sev izpelnītos mūžīgu piemiņu.

Patiesībā pasākums nenorit tik gludi. Jau

x L.R.23.X.1730.g.,177 lpp.

pašā darba sākumā komisijas locekļos novērojama tieksme raisīties vaļā no viņiem uzliktā pienākuma. Kā pirmais atlūdzas no revīzijas komisijas majors Kristofs Rēbinders. No ģenerālgubernatora viņš jau dabūjis piekrišanu šai aiziešanai. Rezidējošais landrats gan nepiekrīt, bet Rēbinders līdz viņa nāvei, 1735.g. 21. maijam, vairs netiek minēts kā komisijas loceklis.

Noteiktu ziņu par komisijas pirmo sesiju un viņas darbību trūkst, bet ka viņa sanākusi būs 1731.g. sākumā, redzam no tā paša gada 1. jūlija protokola rezīdijas dienas grāmatā. Šīs dienas konventa sēdē landrāti un deputāti noteic algu 8. martā likumizstrādāšanas komisijas pieņemtam notaram Fabionam Gavelam. Otrkārt komisijas locekļi liek ievest šīs dienas rezīdijas dienas grāmatas protokolā paziņojumu, ka viņi aprīlī šķīroties ar ģenerāldirektora Felkerzāma piekrišanu pajēmuši sev līdz uz laukiem izstrādāšanai zināmas likumprojekta nodaļas, lai tās nākošā sesijā atnestu atpakaļ izstrādātas. Tā kā šāda viņu rīcība tikai sekmējot kodeksa sastādīšanu, tad brūniecībai nebūtu iemesla atteikties izmaksāt par pie šī darba uz laukiem pavadītiem 2 mēnešiem oarasto atalgojumu.

Konvents, lai gan landtaga recesā noteikts, ka uztura naudu komisijas locekļi saņem tikai tad, kad

tie strādā šeit „in loco”, izsniedz katram, tā kā dzīve uz laukiem esot lētāka, par abiem mēnešiem 30 dalderus.

Šinī gadā komisijas locekļu skaits sama - zinājās vēl par vienu: 8. jūnijā 1731.gadā mirst vicepr. substituents fon Šulcs. Gan jūlijā par viņa pēcteci top izraudzīts pilstiesas asesors Kaspars f. Sternfelds, bet viņa apstiprināšana guberņas pārvaldē nav lūgta, jo uz attiecīgā memoriāla, izgatavotā nosūtīšanai generālgubernatoram, ir uzraksts „Ist nicht übergeben worden”. Komisijā Šulcam vietnieks netiek iecelts, jo 1731.g. septembrī pilstiesā par asesoru viņa vietā nāk komisijas loceklis barons Gustavs f. Budbergs.

Par otras komisijas sesijas sanākšanas termiņu izsludina atkal janvāra mēnesi 1732. gadā. Un atkal trūkst ziņu, vai komisija noteiktā termiņā sanāca un kā strādāja. Domājams, ka komisija kādu laiku kopā būs bijusi arī 1732.g. pavasara pusē, jo rezidijas dienas grāmatā 1. jūlija protokolā ierakstīts: „... tā kā nevienam nebija ko iebilst, rezidējošais landrats beidza sēdi un atļāva visiem, izņemot pie likumprojekta izstrādāšanas komisijas piederošos, izklīst.”^x Nezinām vai un cik tālu darbs ir paviszīts uz priekšu.

^x R.D. 1.VII. 1732.g.

Galvenās brūņniecības rūpes šai un arī nā - košā 1733.g. vērstas uz to, lai panāktu no valdības atļau - ju sastādāmo likumprojektu revidēt tepat uz vietas. Gene - rāldirektors Felkerzāms, faktiskais komisijas vadītājs , cenšas darbu pēc iespējas pasteidzināt. Lai projekta izstrā - dāšana un apstiprināšana nevilktos garumā, viņš iesniedz valdībai lūgumu piekomandēt Vidzemes tiesību izstrādāšanas komisijai no kroņa puses pāris personas, kuras asistētu likumprojekta sastādīšanas un regulēšanas darbam. Viņu uz - devums būtu uzraudzīt, lai kodeksā netiktu uzjēmti para - grāfi, kuri aizskārtu kroņa tiesības vai vispārības inte - reses. Ar šo tad atkristu tulkošanas neērtības, tāpat arī apgrūtināšā projekta revidēšana Pēterpilī, kas varētu būt pat par šķērsli apstiprināšanas panākšanai. Valdības dele - gētie revidenti garantētu izstrādātā likumprojekta tālītēju iespiešanu un ātru apstiprināšanu. Lūgumu iesniedz 2. aug. 31.g. guberņas pārvaldē.

Atļauju tomēr grūti panākt. 1732.gada bei - gās iesniedz slepenai padomei otru lūgumu. Atbildi izdodas dabūt tikai 33. gada sākumā, jo 27. janvārī deputāts Ungarns var ziņot no Pēterpils, ka ķeizara majestāte atļāvusi gene - rālgubernatoram sastādāmā likumprojekta revidēšanai izrau - dzīt krietnus vīrus, kuru vārdi jāpaziņo senātam.

Šim paziņojumam 31. janvārī sekojošais senāta ukazs rada 1733. gada februārī sanākušā konventā lielas neskaidrības, jo viņa saturu ir grūti saprast. Vieniem liekas, ka ar minēto ukazu valdība atļauj revidēt projektu uz vietas, lai pēc tam to nosūtītu uz Pēterpili tikai visaugstākai apstiprināšanai. Felkerzāms turpretim pārliecināts, ka piesūtītais ukazs nemaz nav atbilde iesūtītam lūgumam pēc revidentiem no kropa puses, bet gan attiecas uz komisiju, kura strādā pie likumprojekta sastādīšanas. Ar viņu valdība prasot minētās komisijas sastāvu paziņot senātam un bez tam vēl pagērot likumprojektu, pēc viņa sastādīšanas nosūtīt uz Pēterpili ne tikai aprobācijai vien, bet arī revidēšanai. Ģenerāldirektors paredz, tā kā revidēšana var tikt nodota senātam vai arī kādai turienes atsevišķai personai, ka projekts līdz apstiprināšanai var nemaz nenākt.

Vairākās konventa sēdēs tiek apspriests šis piepeši radušais neērtais stāvoklis. Tā kā ģenerālgubernators ukazu uztver līdzīgi Felkerzāmam, tad 1733. gada 11. februāra konventa sēdē, kad beidzamo reiz paceļ šo jautājumu, brūnīecība atrod šādos apstākļos par lieku vēlreiz lūgt pēc revidentiem no valdības puses. Patiesībā likumprojekta sastādīšanas darbā dalību jau jē 3 valdības amatos

esošas personas: gen.dir. f. Felkerzāms un 2 asesori .
Tamdēļ revidēšanas lietu atliek, iekams darbs būs izgata-
vots un bruņniecība būs to caurskatījusi.

Ar šo iznīkst muižnieku cerības dabūt no val-
dības sava likumkrājuma apstiprinājumu bez pēdējā revidē-
šanas Pēterpilī.

Ziņu par to, kā sOKas pats kodeficēšanas darbs,
1733. gadā ir tikpat maz kā 1731. un 32. gados. Drusku
stāvokli atklāj 33. gada 5. februārī rezidijas dienas grā-
matas protokolā ievestais likumprojekta izstrādāšanas kom-
misijas locekļu ziņojums, ka visu darbu viņi ceŗot pabeigt
līdz jūnijā paredzētam landtagam tai gadījumā, ja pilstiesa
atsvabinātu savus abus komisijā nodarbinātos asesorus
Budbergu un Šrāderi no viņu amata tiešiem pienākumiem. Lai
gan pilstiesa šo lūgumu noraida , tad tomēr no viņa ir re-
dzama abu minēto locekļu lielā nozīme komisijas darbā.
Ka patiesībā viss kodekss ir vienīgi viņu darbs, to re-
dzam nākošā gada februāra mēneša protokolos.

1734.g. 1. februārī konventa sēdē kamarjun-
kurs Klodts lūdz viņu atsvabināt no kom. locekļa pienā-
kumiem, jo viņa klātbūtne nepieciešama uz laukiem pie baz-
nīcas būves. Komisijā viņš savu darbu esot pabeidzis :
V. grāmata, kuŗas viena daļa viņam, otra kapitānam

Ritteram pēc barona Ungerna aiziešanas no komisijas /1732. gada 22. jūnijā Ungerns tiek izvēlēts par delegātu uz Pēterpili/ bijusi nodota izstrādāšanai, esot tik tālu sa- kopota, ka atliekot viņu tikai ietērpt pienācīgā likumu stilā. Pēdējais nēesot viņa, bet gan kancelejas darbs. Tā kā komisijā sekretāra nēesot, un abi asesori Budbergs ar Šrāderi aizjēti ar pirmo 4 grāmatu sastādīšanu, tad Klodts ieteic baronam Tizenhauzenam uzticēt šo stila darbu. Tizenhauzens ir klāt un atteicas.

Šeit redzams, ka I., II., III. un IV. grāmatas ir vienīgi Budberga un Šrādera rediģētas.

Ar 2. februāra konventa sēdi viņu rokās pār- iet arī V. grāmata.

Šai sēdē rezidējošais landrats iepazīstina asesorus ar radušamies apstākļiem un lūdz viņu padomu, kā tagad būtu iespējams beigt visu darbu līdz š.g. jūnija mē- nesī paredzētam landtagam. Asesori domā, ka viņi, tā kā tikai I. un II. grāmatas esot pilnīgi sakārtotas, bet III. un IV. vēl prasot daudz darba, tad ar vēl lielāku darba materiālu līdz jūnijam gatavi netikšot. Bet, tā kā Klodts kategoriski atteicas tālāk strādāt, sapulcējušies landrati un deputati ļoti lūdz asesorus pret paaugstinātu algu uz- jēmties arī likumprojekta V. grāmatas sastādīšanu. Abi

asesori beidzot to arī uzjemas, bet tikai ar piezīmi, ka viņi nesolot nākošā landtagā iesniegt pilnīgi gatavu darbu.

Ar šo likumdošanas komisijā viss darbs ir uzbīdīts tikai uz divu viņas locekļu pleciem. Plašie, visas muižniecības kopdarbības plāni likumprojekta sastādīšanas darbā līdz šim, kā redzējām, nav tikuši realizēti. Arī turpmāk nav nekādu norādījumu, ka bez minētiem 2 locekļiem vēl kāds būtu pie projekta strādājis.

Par projekta likteni līdz 19. aprīlim 1735.g. nav nekādu ziņu. Landrātu kolēģija minētā datumā ir uzaicinājusi komisiju uzrādīt tās veikto darbu. Šī iemesla dēļ bruņniecības namā kopā ir Klodts, Richters un Budbergs. Viņi landratus iepazīstina ar izstrādāto kodeksa daļu. Izrādas, ka tagad 4 pirmās grāmatas ir gatavas. Tikai daļa no tām, pēc vispārīgā muižniecības lēmuma, ir jāizskata cauri ģenerāldirektoram f. Felkerzāmam. V. gr. vēl nav pienācīgā stilā ietērpta. To izdarīt apjemas barons f. Budbergs.

Šī ir beidzamā reize, kad redzam komisijas locekļus kopā. Turpmāk nekādas sesijas vairs nenotiek, arī atalgojumu komisijas locekļi vairs nesajem, un turpmāk par projektu bruņniecības pārstāvji sarunas vairs neved ar komisiju, bet tikai ar Budbergu un Šrāderi.

Tā kā likumprojekta sastādīšanas darbs tu-

vojas beigām, paceļas jautājums, kā iepazīstināt bruņniecību ar jaunizgatavoto kodeksu, lai pēc tam varētu sākt rūpēties par viņa apstiprināšanu.

Šeit muižniecības domas dalās. Vieni domā, kā to redzam 1734. gada 9. sept. sēdes protokolā, ka kodeksa caurskatīšanai jānotiek landtagā; otri, ar Felkerzāmu priekšgalā, atrod, ka šis darbs landtagu sēdēs neesot veicams. To darīt landtagā arī neesot tiesības, jo šāda likumprojekta nolasīšana sapulcē varot tikt uzskatīta par „species publicationis”, kas, iekams kodekss nav apstiprināts no ķeizara majestātes, neesot pielaižams. Tāpat neesot arī vajadzības pēc šādas projekta iztirzāšanas landtagā, jo priekš kodeficēšanas darba uzsākšanas ar patentu katrs bijis uzaicināts izteikt savas domas un uzskatus par sastādāmo likumprojektu.

Arī dažu muižnieku izteikto priekšlikumu, lai likumprojekta eksemplāri tiktu izsūtīti pa apriņķiem, kur muižniecība ar tiem iepazītos uz vietas, Felkerzāms noraida kā „ungewöhnliche Methode”. Ģenerālgubernatora paša priekšlikums ir, lai landratu kolēģija kopā ar dažiem pieaicinātiem deputātiem izlūkotu cauri jaunizgatavoto projektu.

Vairākās konventa sēdēs top šis jautājums

apspriests , un , nenonākuši ne pie kāda slēdziena, kon -
venta dalībnieki beidzot nolemj uzdot landtagam atrast pie-
mērotu darba caurlūkošanas veidu.

Šī paša 1735. gada vasarā uzpeld interesants
sākums likumprojekta sastādīšanas gaitā. Augusta mēnesī
landrats barons fon Budbergs saņem no deputāta Ungerna
vēstuli no Pēterpils, kurā pēdējais atkārtoti /pirmoreiz
par šo lietu viņš raksta rezidējošam landratam 14. jūlijā
1733. gadā/ paziņo, ka tieslietu profesors Bekenšteins
vasarā caurbraucot kādu laiciņu uzturēšoties Rīgā. Landrats
domā, ka minētam profesoram varētu nodot likumprojektu
„ad perlustrandum“, jo derīgi būtu uzklaut viņa sprie-
dumu par to. Iekams to darīt, deputāts ieteic, šo lietu
apspriest kopīgi ar generāldirektoru f. Felkerzāmu. Pēdē-
jam tomēr liekas šis priekšlikums nepieņemams, un rezidē-
jošais landrats , pēc apspriedes ar generāldirektoru, liek
ierakstīt 27. augusta protokolā iemeslus, kuri pēc viņa
domām darot likumprojekta komunicēšanu par neiespējamu.
Pirmkārt to nevarot darīt bez visas bruņniecības ziņas, jo
pēdējā kodeksa sastādīšanai esot izvēlējusi tikai zināmas
uzticības personas. Tāpēc bez viņa ziņas un atļaujas pie-
aicināt pie šī darba svešas personas vai arī piejemt viņu
padomus būtu pretlikumīgi. Otrkārt profesors šīs pūles ne-

uzjemsies par velti, bet solīt viņam kādu atlīdzību tāpat nevar bez landtaga piekrišanas. Beidzot nozīme šādai profesora Bekenšteina kodeksa revidēšanai būtu tikai tad, ja pēdējais būtu no valdības pilnvarots to darīt, tā kā projektu tālīn pēc tam varētu nosūtīt uz Pēterpili apstiprināšanai.

Ar šo tiek noraidīts iespējamais svešais iespaids uz vietējo likumu kopoju. Vairāk šis jautājums arī netiek cilāts.

Līdz nākamā 1736. gada marta mēnesim kodeksa sastādīšanas darbi uz priekšu virzījušies nav, jo 14. martā rezidējošais landrats barons f. Ungerns ziņo, ka viņš ar generāldirektoru f. Felkerzāmu un asistentu Šrāderi, kā komisijas locekli, esot apspriedušies par šī „längst desiderirte hochst angelegene“ darba pabeigšanas pasteidzināšanu, jo varbūt drīzumā brūniecība sanāks uz landtagu, kad kodeksam jābūt gatavam. Viņi lūguši pasteigties asesoram Budbergam un Šrāderam, pie kam pēdējie solījušies darīt visu iespējamo.

Kodeksa sastādīšana tikai ļoti lēnām virzas uz priekšu. Kad 6. jūlijā šai pašā 1736. gadā sanākušais konvents sāk interesēties par likumprojektu, tad redzam pēc barona f. Budberga ziņojuma, ka darba gaita nav daudz

virzījusies uz priekšu pēc 1735. gada 19. aprīlī dotā apraksta. Stāvoklis gandrīz tāds pat: pirmās 4 grāmatas Felkerzāms gan izskatījis cauri, bet labojumi pēc viņa aizrādījumiem ievesti tikai pirmajās trijās, V. grāmatu bar. Budbergs vēl nav sakopojis. Tomēr viņš cer, ja tikai veiktā darba tīrrakstīšanai tiktu izraudzīts kāds „geschicktes subjectum”, nākošā landtagā nodot izstrādāto projektu brūņniecības rīcībā.

Konvents tad arī uzdod rezidējošam landtratam atrast kādu no muižnieku vidus, kuram būtu labs un tīrs rokraksts un kuram varētu uzticēt kodeksa tīrrakstīšanu.

Par derīgu šim uzdevumam izrādās kapitans f. Albedils, un „pēc tam, kad viņa rokas spējas rakstīšanas mākslā bija apliecinātas, landrati apsolija tam par katrām 4, protams glīti un rūpīgi, pārrakstītām zemes tiesību loksnēm izmaksāt no brūņniecības kases 1/2 dālderu.”^x

Tā kā 1737. gadā no 7. februāra līdz 10. martam ir paredzēts noturēt landtaga sēdes, un landrātu kolēģijas iesniegumā landtagam ir arī zemes tiesību lieta, tad 12. februāra konventa sēdē rezidējošais landrāts fon Kampenhauzens, visas landratu kolēģijas vārdā, pie-

^x R.D. 10. VII.1736.g.,51.lpp.

prasa komisijas locekļiem ziņas par pagatavojamā likum - projekta stāvokli. Pēc asesoru Budberga un Šrādera atbildēm redzams vecais stāvoklis: pirmās 3 grāmatas pilnīgi izgatavotas, IV. grāmatai trūkst vēl dažu nodaļu, V. grāmata nav sastādīta. Ar iztrūkstošo asesori ceļ tikt galā pa to laiku, kamēr muižniecība skatīs jau izgatavotās grāmatas.

Tam, ka darbs vēl nav pabeigts, asesori pieved attaisnojošus iemeslus. Pirmkārt komisijas locekļu skaita samazināšanās: jau tālīn darba sākumā kapit. Rēbinders atteicas no līdzdalības, neilgi pēc tam seko asesora Šulca nāve. Otrkārt darbu komisijā ļoti aizkavējis pastāvīga sekretāra trūkums: viņa pienākumi bijuši jāveic locekļiem pašiem. Beidzot viņu, tas ir galveno projekta sastādītāju, pienākumi pilstiesā atlicinājuši ļoti maz laika kodeficēšanas darbam.

Landrāti pieņem pievestos iemeslus par attaisnojošiem, bet lūdz abus asesorus pasteigties ar kodeksa izgatavošanu, jo „ ir bažas, ka arī atlikušie augstie labvēļi, kuŗi simpatizē šim darbam un var būt piepalīdzīgi viņa aprobācijas panākšanā, var līdzīgi citiem, par šo laiku mirušiem, aiziet mūžīgā mierā.”^x

^x R.D. 12.II.1737.g., 23.lpp.

1737. gada 19. februāra landtaga sēdē landratu kolēģijas iesniegtās propozīcijas III. punktā lasām:
„tā kā ar visaugstāko piekrišanu ievēlētā komisija pilnīgās bruņniecības un zemes tiesības ir gandrīz jau izstrādājusi un viņas lielāko daļu piedienīgā stilā pārrakstījuši, tad šai bruņniecības sapulcē jāvienojas par to, kā šis, tik ilgi kārotais, darbs būtu visērtāk caurskatāms un kā pānākt viņam pēc iespējas drīzu visaugstāko apstiprināšanu.^x”

Iesniegtos propozīcijas punktus īsumā apskatot sapulce attiecībā uz minēto III. punktu nolemj, vispirms apskatīt sastādīto projektu, lai dabūtu jēdzienu par viņu un pēc tam varētu noteiktāki un labāki spriest par turpmāko darbību.

Cik tuvu un kā muižniecība iepazīstas ar projektu, mēs nezinām, bet nākošās sēdēs tiek izteikta prasība pēc no viņas vidus izvēlētiem un pilnvarotiem „geschickte deputirte” likumprojekta revidēšanai un regulēšanai.

12. marta sēdē bruņniecība nolemj šādam uzdevumam izvēlēt komisiju, kura sastāvētu no 4 delegātiem, 4 landrātiem, landmaršala un sekretāra. Minētām personām, kuras tieši ietilpst komisijā, nolemj pievēlēt vēl 4 lo-

^x L.R.19.II.1737.g., 20.lpp.

cekļus-kandidātus, kuŗi nāktu kāda, legāla iemesla aizka -
vēta , komisijas locekļa vietā. Komisiju izraudzīt un
izvēlēt viņai sekretāru 15. marta sēdē bruņniecība pilnvaro
landratu kollēģiju un dažus deputātus.

Landtagā nosāka sastādīšanas rezidijas kom -
misijas uzdevumu. Galvenais viņas pienākums ir pārbaudīt
likumprojektu, vai tas visur saskan ar zemes privilēģijām,
piejēmtiem lēmumiem, pastāvošām , skaidrām un piemērotām
tiesībām un likumiem, kā arī ar zemes paradumtiesībām. Viss
pretrunīgais un bruņniecības interesēm kaitējošais ir jā -
strīpo iz kodeksa. Revizijas komisijai ir tiesība projek -
ta pantus, **saskaņā** ar viņas labākiem ieskatiem, pēc pama -
tīgas iedziļināšanās pārlabot, papildināt vai saīsināt.
Otrkārt, pēc šādas projekta revidēšanas, revizijas kommissi -
jas locekļiem ir jāatrod ceļi un līdzekļi kā panākt izstrā -
dātā kodeksa pēc iespējas drīzāku apstiprināšanu.

Treškārt, gadījumā „kad minētām 9 personām
kāds projekta punkts liekas šaubīgs, bet par viņu kommissi -
jā vienoties nevar, minēto punktu izlemšanai jāpieaicina
visi deputāti un landrati, lai tad strīdīgos jautājumus
visas bruņniecības vārdā ar balsu vairākumu izlemtu un at -
risinātu.”^x

^x L.R. 15.III. 1737.g., 137.lpp.

Landtaga protokolus lasot vērojama ir atkal muižniecībā sajūsma priekš sava likumkrājuma. Atkal izstrādāti tiek plaši plāni un stingri noteikumi pēc kuriem jā vadas komisijas locekļiem darbā. Stingri pavēlēts top ievērot komisijas sēžu termiņus: uz sēdēm jāierodas precīzi. Pretējā gadījumā paredzēti stingri naudas sodi. Tā komisijas loceklim, kuŗš iepriekš izpalikšanas iemeslu komisijai nepaziņojis, nav ieradies noteiktā termiņā uz sēdēm, tā kā pārējiem, aiz viņa vainas / t.i.kvoruma trūkuma dēļ/, jāizklīst, kā sods jāiemaksā 100 dālderu brunniecības kasē. Tāpat ar naudas sodu soda arī tos, kuŗi komisijas sēdē ierodas ar novēlošanos.

Rezidijas dienas grāmatas 1737. gada 7. jūlija sēdes protokolā atrodam revizijas komisijas locekļu-deputātu vārdus:

No Tērbatas apriņķa- kārtības tiesnesis

Štachelbergs,

Pērnavas - kārtības tiesnesis Boks,

Cēsu - kapitāns f. Lipharts un no

Rīgas apriņķa zemestiesnesis f. Wolfenšilds.^x

Gandrīz visi viņi, kā redzam ir tiesu darbinieki. Revizijas komisijas locekļu-landtātu vārdus lasām 8. februāra rezidijas dienas grāmatas protokolā:

^x K.P. 7. VII. 1737.g. ,117.lpp.

1. Ģenerālmajors landrāts f.Kampenhausens,
2. Landrāts f.Lēvenšterns. Gadījumā, ja viņš slimības dēļ nevar sēdēs piedalīties viņa vietā nāk kāds no matrikulas komisijā ievēlētiem landrātiem.
3. Landrāts barons f. Ungern-Šternbergs,
4. Landrāts f. Budenbroks, vai , ja tas aizņemts pilstiesā, landrāts Wrangels.^x

Tā kā patreizējais landmaršāls f. Budbergs ar ķeizarienes Annas visaugstāko pavēli jūnijā ir iecelts par pilstiesas viceprezidentu, tad vienojas, ka landmaršāla funkcijas revīzijas komisijā izpildīs barons Rozens.

Sekretāra amatam izrauga H.f.Albedilu. Pēdējā ievēlēšana ir saistīta ar grūtībām, jo viņa kandidātu atbalsta vienīgi komisijas locekļi deputāti. Landrāti ir vienojušies par citu kandidātu-asesoru Jarmerstatu. Deputāti sava kandidāta izraudzīšanu minētam amatam panāk ar draudiem nepiedalīties sēdēs, ja landrāti nepieņems.

Tā tiek nodibināta otra komisija likumkrājuma izgatavošanai. Pirmā, redakcijas komisija, kurā gan darbojas vairs tikai 3 viņas locekļi, savu darbību

^x R.D.8.VII.1737.g., 124.lpp.

izbeigusi vēl nav, jo kodeksa sastādīšanas darbs vēl nav pabeigts. Abas komisijas līdz 1746.gada pavasarim strādā paraleli.

Izvēlot revīzijas komisiju, izstrādājot viņas darbības plānu, un ievēdot stingros noteikumus komisijas locekļiem, bruņniecība viscaur vadās no rūpēm panākt jo drīzu sava vietējā likumkrājuma apstiprināšanu. Bet arī šīs komisijas darba enerģija atslābst ļoti ātri. Jau ar pirmās viņas sesijas sasaukšanu rodas grūtības.

14. dec. 37. gadā rezidējošais landrāts paziņo revīzijas komisijas locekļiem, ka tiem, saskaņā ar landtaga lēmumu, darbā jāierodas 15. janvārī nākamā 1738.gadā. Noteiktā termiņā uz revīzijas komisijas sēdēm no locekļiem - deputātiem ir ieradies vienīgi zemes tiesnesis f. Volfenšilds. Pārējie atrod legālus iemeslus savai iztrūkšanai: kārtības tiesnesim Bokam janvāra mēnesī neatliekamas darīšanas; f. Liphartu komisijas sēdēs ierasties kavē „smaga krūšu slimība”, kārtības tiesnesim Štachelbergam bērni saslimuši ar bakām. Viņš ticamības labad vēstulei pievieno savas draudzes mācītāja izrakstīto slimības apliecību.

Rezidējošais landrāts, lai komisija vismaz uzsākt varētu savu darbu, uzaicina uz sēdēm 3 no landtaga

Šādiem gadījumiem paredzētiem komisijas locekļiem-kandi -
dātiem. Kapitāna f. Lipharta vietā uzaicina baronu
Guldenhofu, obrist leitnantu Igelštromu - kārtības tiesn.
Boka vietā un leitnantu f. Meku - Štakerberga vietā.

Komisijas locekļi-landrāti pirmā sēdē 16. jan-
vārī 1738.g. ir ieradušies visi. Bet tālīn, jau šai pašā
pirmā sēdē landrāts f. Kampenhauzens iesniedz atlūgumos, jo
viņam jāpiedaloties šinī mēnesī Rīgas apriņķa baznīcas vi-
zītācijā. Vizitāciju atlikt nevarot, jo viņas termiņš ar
generālsuperintendentu jau cieši norunāts un apriņķī izslu-
dināts. Konvents cenšas landrātu pārliecināt, ka arī revi-
zijas komisijas sesiju atlikt nevar, un lūdz to palikt
komisijā. Tas viņiem arī izdodas, kad tie apsola ar gene-
rālgubernatora palīdzību panākt no generālsuperintendenta
vizitācijas atlikšanu.

Tā 17. janvārī 1738. gadā likumprojekta re-
vizijas komisija var atklāt savu pirmo sesiju. Viņas dar-
bība atzīmēta vēl 23. janvāra un 11. februāra protokolos.

Ar šī 1738. gada sākumu par likumprojektu
interesēties arī valdība: 16. janvārī ienāk generālguberna-
tora reskripts ar pieprasījumu iesūtīt ziņas par sastādā-
mo likumprojektu. Prasa iemeslus paziņot aiz kādiem tas vēl
nav sastādīts, un noteikt cik ilgā laikā darbu cer beigt.

Lietas noskaidrošanai landrātu kol. lūdz viceprezidentu f. Budbergu ierasties bruņniecības namā. Pēc pēdējā paskaidrojuma, kuŗu var lasīt rezidijas dienas grāmatas 17. janvāra protokolā, redzam, ka kodeksa sastādīšana vēl nav pabeigta. Kā iemeslus, kamdēļ tas nav noticis, viceprezidents min jau agrāk pievestos: komisijas locekļu skaita samazināšanos, sekretāra trūkumu komisijā un laika trūkumu. Šos iemeslus min muižniecība arī savā 27. janvarī izgatavotā, atbildē guberņas pārvaldei uz viņas reskriptu.

1738.gada jūnijā sanāk II. revīzijas komisijas sesija. Šoreiz komisijas sastāvs sekojošs:

Landrāti: f.Kampenhauzens, f.Helmerzens,
f. Ungerns un f. Patkuls.

Deputāti: Prezidents f.Volfenšilds, kapitāns f. Lipharts, kārtības tiesnesis f. Boks un kārtības tiesnesis f. Štakelbergs.

Komisijas locekļi nolemj noturēt sēdes katru dienu no plkst.8 rītā. Komisija šai sesijā strādājusi nopietni, jo rezidijas protokolos ir atzīmētas 22.,23.,26., 29. un 30. jūnijā, 3.,7.,10.,11.,12.un 14. jūlijā viņas sanāksmes. 14. jūlijā landrāti un deputāti paziņo vicegubernatoram f. Bismarkam par revīzijas komisijas sēžu pārtraukšanu, jo iestājies esot pļaujas laiks. Komisija savu dar -

bību atjaunot esot nolēmusi šī gada septembrī. Notārs Vulfs no bruņniecības kases izmaksā katram komisijas loceklim viņa algu, pie kam f.Kampenhauzens, f.Helmerzens, f.Ungerns, f. Rozens, f.Lipharts, f. Boks un f. Štackelbergs saņem pa 24 dālderiem katrs, bet prezid. f. Volfenšilds un sekretārs f. Albedils 30 dālderus.

1738. gada rudens sesija sanāk 26. septembrī. Viņas darbība protokolos nav atzīmēta. Strādājusi tā būs, jo bijusi spiesta izklīst, kā to redzam pēc 7.decembrī iesniegtā raksta guberņas pārvaldei, aiz darba trūkuma, jo pirmās likumprojekta sastādīšanai ieceltās komisijas iesniegtās 31/2 grāmatas esot izrevidējuši, izņemot dažus strīdīgus jautājumus, kuŗu izšķiršanai pēc landtaga priekšrakstiem jāsasauca pilna landrātu un deputātu sapulce.

Komisijas izklīšanas termiņš nav norādīts, bet pie izklīšanas komisija ir nolēmusi, pēc skaita ceturtā sesijā sanākt 1739.gada pavasarī.

Tā redzam, ka I. komisija likumu kodefificēšanas darbu, neskatoties uz biežiem barona f.Budberga solījumiem, nav vēl izbeigusi - trūkst vēl to pašu, sen jau minēto, 1 1/2 grāmatu.

Stāvoklis top nopietns, kad 5. novembrī guberņas pārvalde atkārtu savu pieprasījumu par likumpro -

jekta sastādīšanas pabeigšanu. Šoreiz reskripts adresēts revīzijas komisijai, un viņa tonis ir noteikts, kad ģenerālgubernators prasa nekavējoši iesūtīt viņa caurskatīšanai jau pagatavoto kodeksa daļu.

Landrātu kolēģija atvainojas un ziņo, ka lielākā projekta daļa jau pabeigta. Izstrādāto daļu tomēr ģenerālgubernatoram neiesūta, jo 1739. gada 7. jūnija sēdē revīzijas komisija nolemj, kamēr kodekss nav vēl pilnīgi izgatavots, neievērot guberņas pārvaldes prasību, un š.g. 28. jūnija konventā bruņniecības pārstāvji vienojas, projektu guberņas pārvaldē revīzijai iesniegs tikai ar speciālu visaugstāko pavēli.

Ģenerālgubernatora noteiktais tonis un viņa prasība tomēr ir uztraukusi landrātu kolēģiju, kāpēc ar 1739.gada janvāri sākas viņu neskaitāmie atgādinājumi, lūgumi un pieprasījumi viceprezidentam f. Budbergam un asesoram Šrāderam pēc drīzas darba beigšanas.

1739. gada janvārī rezidē f. Patkuls. Viņš griežas 17. janvārī pie viceprezidenta ar lūgumu pabeigt darbu, kā to solījis, līdz mēneša beigām. Viņš Budberga atbildi uz savu lūgumu ir licis ierakstīt 17. janvāra rezidijas dienas grāmatas protokolā! Aiz lielā darbu daudzuma pilstiesā, kur pašreiz izspriežamas ļoti svarīgas lietas

viceprezidentam nekādi nēesot iespējams atlikušo likumprojekta daļu izstrādāt un iesniegt revīzijas komisijai vēl šīnī mēnesī. Tāpēc Budbergs dodot padomu nodomāto revīzijas komisijas sesijas termiņu atlikt. Revīzijas komisiju sasaukt februāra mēnesī neizdošoties arī vēl aiz tā iemesla, ka daži viņas pilstiesā nodarbinātie locekļi, kā Ungerns un Vrangels aiz lielā darba daudzuma nevarēšot tikt atsvabināti no šiem pienākumiem pilstiesā.

Landrāti arī šaubās vai šādos apstākļos nodomātā revīzijas komisijas sesija varēs notikt, bet tā kā viņu rūpes par likumprojekta sastādīšanas novilcināšanos ir lielas, tie 26. janvāra sēdē nolēmj atkal rakstiski atgādināt viceprezidentam f. Budbergam un asesoram Šrāderam viņu beidzamā komisijas sesijā doto solījumu, janvāra beigās nodot atlikušās kodeksa daļas izstrādātas. Jo uz minētā solījuma palaizdamies komisijas locekļi ne tikai nolēmuši atjaunot februāra mēnesī sēdes, bet arī paziņojuši generālgubernatoram šo nolemtu nākamās revīzijas komisijas sesijas termiņu, kā arī darījuši pēdējam zināmu abu minēto kungu solījumu, beigt darbu līdz janvāra beigām. Tamdēļ, ja tagad apsolutā kodeksa daļa netiks iesūtīta, komisija sanākt nevarēs, un tas radīs nepatīkšanu, jo valdība īsā laikā jau divas reizes ar ukazu ir apjautāju -

sies pie revīzijas komisijas par darba beigšanu. Vēstules beigās rezidējošais landrāts lūdz viceprezidentu un asesoru tomēr sastādīt atlikušo likumprojekta daļu līdz mēneša beigām. Ar 31. janvārī landrātu kollēģijai piesūtīto vēstuli abi minētie kodeksa sastādītāji apsola savas brīvās stundas visas ziedot projektam: „Ar visiem spēkiem centīsimies lai, kad revīzijas komisija sanāks, varētu viņai iztrūkstošo projekta daļu iesniegt izstrādātu.”^x Bruņniecībai pa tam jāizrauga persona projekta tīr rakstīšanai, kurai viceprezidents varētu laiku pa laikam nodot izstrādāto tīr rakstīšanai.

Landrāti steidzas: jau otrā dienā pēc Budberga atbildes saņemšanas, tie nosūta pie viceprezidenta notāru Volfu, lai tas atprasītu tīr rakstīšanai visu jau pagatavoto. Tīr rakstīšanu uztic bruņniecības kalpotājam Klesingam un nolemj maksāt pēdējam par katrām 8 pārrakstītām likumprojekta loksnēm 1 dālderī. Šoreiz vēl viceprezidentam nav nekas izstrādāts tīr rakstīšanai, bet viņš apsolā notāram kādu daļu nosūtīt 5. februārī. Budbergs šoreiz ir turējis doto vārdu, tā kā bruņniecības kalpotājs Klesings solītā dienā var landrātu kollēģijai ziņot, ka tas no viceprezidenta saņēmis sastādītas dažas zemes tiesību lok-

^x Aktis. XXVII. sējuma Nr. 15.

snēs . Tas iedrošina landrātus, viņi sāk cerēt, ka Budbergs varbūt tomēr darbu veiks līdz februāra vidum, tā dodot iespēju vēl šinī mēnesī sasaukt revīzijas komisiju. Drošības labad tie tomēr nosūta notāru Volfu pie viceprezidenta, lai tas apjautātos, vai pēdējam nebūtu iespējams beigt darbu līdz 20. februārim, kad landrātu kolēģija nolēmusi sasaukt revīzijas komisiju.

Budberga atbilde nenoteikta: Tā kā kodificēšanas darbs sokas lēni, jo prasa pamatīgu apsvēršanu un apdomāšanu, bet viņam visu laiku aizņem pienākumi pilstiesā, tad viņš noteikti apsolīt darba pabeigšanu līdz minētam termiņam nevarot. Viņš ir ar mieru visas nepatikšanas, kuŗas celtos guberņas pārvaldē revīzijas komisijas sasaukšanas atlikšanas dēļ, uzņemt uz sevis. No savas puses viceprezidents dod padomu sasaukt revīzijas komisiju tikai tad, kad kodekss būs sastādīts pilnīgi, t.i. uz vasarai.

Šī nenoteiktā atbilde uztrauc landrātu kolēģiju. Viņi ar cirkulāru, kuŗam pievienota Budberga atbilde, paziņo revīzijas locekļiem apstākļus un prasa pēc viņu sprieduma, vai būtu vēlams noturēt revīzijas komisijas sēdes februāra beigās, kā tas bija nolemts.

Komisijas locekļu iesūtītie spriedumi skan noraidoši. Landrāts Kampenhauzens ne tikai neieteic

sasaukt 20. februārī komisiju, bet pie tam vēl paziņo, ka viņš projektējamā sesijā dalību revīzijas komisijā jemt nevarētu, jo viņš tai laikā esot aizjēmts baznīcas vizitācijā. Tāpat pret komisijas sasaukšanu izteicas kārtības tiesnesis Štackelbergs, kapitāns Lipharts un landrāti Rozens ar Lēvenšternu.

Revīzijas komisijas sēdes top atliktas. Ari līdz 5. maijam, kad bruņniecības sekretārs Štackelbergs apjautājas baronam Budbergam, kad tas domājot pildīt savu uzdevumu un solījumu, sastādīšanas darbs vēl veikts nav. Uz sekretāra lūgumu, atsūtīt komisijai kaut agrākā likumkrājuma V. grāmatas sastādītāja Richtera uzmetumus, f. Budbergs atbild, ka viņš darot visu iespējamo, lai darbu līdz 3. jūnijam veiktu, „bet kas attiecas uz agrāko deputātu kungu uzmetumiem, tad nekad tādus viņš nēesot redzējis”.^x Tā kā IV. grāmata ir sastādīta un V. grāmatas 20 nodaļas ar, tad Budbergs šoreiz izteic cerību darbu beigt līdz 3. jūnijam.

Landrātu kollēģija arī tālāk izziņo komisijas locekļiem 3. jūniju par nākošās sesijas termiņu. Līdzīgu paziņojumu 19. maijā nosūta arī vicepr. Budbergam ar lūgumu šoreiz iesniegt līdz minētam datumam atlikušo darbu.

^x R.D. 3.V.1739.g., 43.lpp.

Tomēr šai 1739. gadā neveicas nevien ar projekta atlikušās daļas pabeigšanu, bet ir pūles arī ar revīzijas komisijas sastādīšanu. Pēdējo izdarīt šoreiz ir grūtāki kā jebkad. Uzaicinātie locekļi gandrīz visi atteicās.

Landrāts Lēvenšterns ir pirmais, kurš jau 19. maijā aizbildinājas ar savu „alte maladie”. Viņam vietnieku atrast ir grūti: landrāts Helmerzens pašreiz izprecina meitu un pie tam vēl slimo; landrāta de la Barre sieva ir nomirusi; landrāts Bergs aizceļojis uz Pērnavu; landrātu Budenbroku, kurš visu ziemu bruņniecības uzdevumā ir pavadījis Rīgā un ir tikko aizbraucis uz laukiem, ir neērti aicināt atpakaļ. Atliek vienīgi landrāts Patkuls, kurū varētu uzaicināt. Bet tas seko citu priekšzīmei un paziņo tā: tā kā viņa „schwache Leibes constitution” prasot tālītēju ārstēšanos avotos, tas komisijā dalību jemt nevarot.

23. maijā pienāk arī no landrāta Kampen - hauzena paziņojums, ka laiviņu uz revīzijas komisijas sēdēm negaida. Viņš pagājušās baznīcas vizitācijās apsaldējies un nevarot atstāt istabu. Savā vietā landrāts liek priekšā uzaicināt landrātu Helmerzenu, kuram „par patikšanu” viņš esot uzjēmis baznīcas vizitēšanu. Tā kā Helmer -
senam

ir legāls iemesls neierasties, atliek tikai uzaicināt Kampenhauzena vietā Budenbroku.

Pēc šādām neveiksmēm rezidējošais landrāts nolemj landrātu skaitu komisijā paplašināt ar vienu locekli no deputātiem - kandidātiem. Viņš uzaicina 3. jūnijā uz revīzijas komisijas sēdēm ierasties leitnantu Meku no Lejasciema. Vienīgi landrāts Rozens, neskatoties uz savu neseno pārciesto slimību solas ierasties. Viņš lūdz tikai iepriekš viņam paziņot, vai likumprojekts līdz sesijas sākšanas termiņam tiešām būs sastādīts. Rezidējošais landrāts to apmierina, jo nepabeigtā materiāla atlicis visai maz, Budbergs to veikšot līdz jūnija sākumam.

Šādās sarunās paiet viss 1739. gada maijs, tomēr 4. jūnijā revīzijas komisija var stāties pie darba. Piepeši 6. jūnijā darba vidū komisijai pienāk viceprezidenta Budberga paziņojums, ka viņš pārlicīga darba daudzuma dēļ, nēesot spējīgs nodot V. grāmatu izstrādātu.

Tā revīzijas komisijas IV. sesijai jāizklīst atkal darbu neveikušai. 1739. gadā viņa sēdes atjaunot nevar, jo Budbergs, uz 10. oktobra pieprasījumu, nesola atlikušo agrāk par nākošā 1740. gada janvāri.

19. decembrī viņš var iesūtīt tīrtekstīšanai 8 sastādītas V. grāmatas nodaļas. „Nedaudzās stundas,

kuŗas man atlikās pāri pēc manu amata pienākumu veikšanas, ziedoju pēc iespējas un ar prieku šim darbam. Ja viņu revīzijas komisija atzīs par labu - no sirds priecāšos. Bet ja atradīsies darbā ieviesušās kļūdas, lūzdu viņas atvainot, izlabot un apdomāt, ka arī es esmu tikai cilvēks, kuŗa varā tomēr nestāv viņa spēki un laiks, bet kuŗa sirsnīgākā vēlēšanās ir bijusi pakalpot tēvuzemei,"^x raksta viņš kollēģijai.

Un tiešām barons f. Budbergs ir vienīgais, kurš kodeksa sastādīšanas darbam viscaur ir palicis uzti - cīgs. Jau no paša sākuma tas ir uzjēmis, kā to jau redzē - jām, likumprojekta I., II., III. un IV. grāmatu sastādīšanu. Redzējām arī, ka V. grāmata ir vienīgi viņa darbs, neska - toties uz Klodta vairākkārtējiem ierakstiem registrā, ka viņš savu darbu, kas tam bijis uzdots pie V. grāmatas sa - stādīšanas, esot laikā veicis. Viņa un viņa biedru nopelni pie sastādītā likumprojekta irniecīgi.

1740. gada janvārī likumprojekta sastādī - ņanas darbs top pabeigts, jo 23. janvāra rezīdijas dienas grāmatā protokolēts! „Tā kā pilstiesas viceprezidents ba - rons f. Budbergs jaunā bruņnieku un zemes tiesību projekta beidzamās iztrūkstošās nodaļas ir iesūtījis pagatavotas,

^x Aktis XXVII. Sējums Nr.119.

tad, saskaņā ar beidzamā konventa lēmumu: līdz ko trūkstošā projektu daļa būs iesūtīta, jāsasauca revīzijas komisija, rezidējošais landrāts nolēma š.g. 10. februārī saziņot revīzijas komisiju uz sēdēm." ^x

1740. gada 11. februārī notiek pēdējās revīzijas komisijas sesijas atklāšana. Šoreiz viņai bija jāveic viss revidēšanas darbs. Kodeksa revidēšanā radušos strīdīgo punktu noskaidrošanai sasauca 4. martā konventu.

Kā parasts arī šoreiz neieradās visi locekļi. Landrātu Kampenhauzenu no piedalīšanās konventā atturēja mājas apstākļi. Stakelbergs, kā parasti, slimo. Tāpat atteicās arī landrāti Bergs un Wrangels. Neskatoties uz rezidējošā landrāta pūlēm, pilnu deputātu un landrātu sapulci sasaukt neizdodas. Bet tā kā landtaga izstrādātās instrukcijas prasīja, lai kodeksa revidēšanā radušos neskaidrību noskaidrošana notiktu pilnā konventā, tad 10. martā landrātu kollēģija izlemj: „ja klātesošo landrātu un deputātu balsis viena vai otra jautājuma izšķiršanā ir pārsvarā par klātneesošo balsim arī tai gadījumā, ja pēdējie visi balsotu pretim, tad šai jautājumā nav klātneesošo domas vajadzīga ievākt; turpretim, ja balsis šādā gadījumā ir parā - klātneesošo spriedums ir jāievāc ar cirkulāru." ^{xx}

^x R.D. 23.I.1740.g.,4.lpp.

^{xx} R.D. 23.I.1740.g.,4.lpp.

raksta: „Rezidējošais landrāts ar prezidentu Volfenšildu uzsāka regulēt likumprojektu un turpināja darbu katru dienu priekš un pēcpusdienā.”

Bet jau 17. februārī Volfenšildam šis darbs ir apnicis un, iekams uzsākt šīs dienas darbu, prezidents paziņo, ka, tā kā I. un II. grāmatas esot jau regulētas, tad pārrakstītājiem / auskultants Volfs un bruņniecības kalpotājs Klesings/ darba esot pietiekoši. Viņš tamdēļ varot pārtraukt regulēšanu iekams pārbraukšot Rozens, ar kuŗu kopīgi tam šis darbs no bruņniecības uzticēts. Neskatoties uz rezidējošā landrāta aizrādījumiem, ka arī viņš esot pilnvarots no konventa šim darbam līdzīgi Rozenam, ka katra novilcināšanās nāk darbam par sliktu, un beidzot, ka arī rakstvežiem pietrūkšot darba, ja regulēšanu neturpinās, Volfenšilds nepiekāpjas. Rezidējošam landrātam atliek uz šo stūrgalvību ierakstīt protokolā, ka viņš atteicoties no atbildības par šīs rīcības sekām.

Regulēšanas darbus no jauna uzsāk tikai 14. maijā ar III. grāmatu.

Ar 1740. gada maija mēnesi, kā to rezidējošais landrāts 1. jūnijā var ziņot uz Pēterpili, ilgais likumprojekta darbs tiek izbeigts.

1740. gadā muižniecība uzsāk grūtāko

10. martā konvents uzsāk šos likumprojekta regulēšanas darbus. Savu lēmumu ieviešanu in pleno tas uzdod Rozenam un Vulfenšildam.

Tā 1740. gada pirmā pusē zemes tiesību projektu sastādīšana tuvojas beigām. Tas top zināms arī Pēterpilī. 26. martā barons Budenbroks saņem vēstuli no ķeizarkriskās Vidzemes un Igaunijas lietu kollēģijas viceprezidenta barona f. Mengdena. Pēdējais ar to uzaicina landrātus, tā kā vēsts par jaunā likumprojekta sastādīšanas pabeigšanu esot nonākusi jau līdz tronim, jo drīzāk jo labāk nosūtīt minēto kodeksu turp. Pašreizējie apstākļi, pēc Mengdena ziņām, Pēterpilī esot ļoti izdevīgi likumprojekta apstiprināšanas panākšanai : „ Die Gnaden Thür offen stunde”.

Bet darbs nav vēl pagatavots, un pēdējā konventā likumprojekta regulēšanas pabeigšanai izraudzītie baroni Rozens un Volfenšilds nav klāt. 26. martā viņi tiek uzaicināti uz steidzīgāko ierasties Rīgā, lai turpinātu pēc lieldienām varētu stāties pie likumprojekta regulēšanas. Visas bruņniecības vēlēšanās ir jo ātrāk beigt regulēšanu, bet arī šai beidzamā darbā, kas pie likumprojekta sastādīšanas vēl jāveic, nav vajadzīgās uzcītības.

Tā kā Rozens ir aizceļojis, viņa vietu uzjemas rezid. landrāts Budenbroks. 15. februāra protokolā

posmu cīņā par savu vietējo likumkrājumu. Šī cīņa jāved ar krievu valdību par likumprojekta apstiprināšanas panākšanu. Bet grūtības, kuŗas rodas sakarā ar bruņniecības nodomu novest izstrādāto projektu tieši / recta/ uz visaugstāko vārdu, pēdējie cenšas pārvarēt ar tādu enerģiju, kādu neredzam nekur mierīgā un sausā, ilgā likumprojekta sastādīšanas darbā.

Jau 1739. gada konventā muižniecība nolemj, ka likumprojekts jānovēd uz Pēterpili visaugstākai aprobācijai un tur pie viņa revidēšanas jāasistē personai, kuŗa vislabāki pārzina un pazīst jaunizgatavoto projektu, - proti viņa galvenam autoram - pilstiesas viceprezidentam Budbergam. Par pēdējā pavadoniem ceļā uz Pēterpili izrauga kārtības tiesnesi Boku un bruņniecības sekretāru f.Štakerbergu. Budbergs ir pilstiesas viceprezidents, un šo savu posteni tas, bez valdības atļaujas atstāt nevar. Tāpēc jau 1739. gada rudenī bruņniecības kancelejā ir izgatavots lūgums, kuŗu 1740. gada 12. aprīlī iesniedz guberņas pārvaldei, lai no turienes tas tiktu nosūtīts senātam. Ar šo memorialu bruņniecība lūdz, saskaņā ar 1733. gada 24. janvāra visaugstāko rezolūciju, atļaut novest izgatavoto likumprojektu uz Pēterpili visaugstākai aprobācijai bruņniecības šim nolūkam izvēlētam viceprezidentam baronam Budbergam.

Lai gan no guberņas pārvaldes pienāk vēsts, ka minētais lūgums iesniegts senātam, tomēr visu aprīļa un maija mēnesi bruņniecība velti gaida no Pēterpils atbildi.

Jūnijā rezidēšanu uzjemas landrāts Patkuls, viņš redzēdams, ka tiešā ceļā atļauja būs grūti dabujama, sāk rīkoties energiskāki. Pēterpilī ķeizarienes Annas valdīšanas laikā Vidzemes muižniecībai labvēļu nav trūkums, un minētais landrāts jau pirmā savas rezidēšanas dienā raksta kambarkungam baronam Mengdenam: „es lūdzu visas bruņniecības vārdā neliegt mums jūsu labvēlīgo starpniecību, lai šejienes muižniecība jo drīz sajemtū uz savu lūgumu kāroto atbildi.”^x

Kamēr muižniecība gaida uz vēlamo rezoluciju, 21. augustā ienāk generālgubernatora reskripts. Ar pēdējo no muižniecības tiek pagērēta jaunizgatavotā likumprojekta iesniegšana guberņas pārvaldē „jo iekams, generālgubernators nav iepazinies un pārbaudījis, vai sastādītais tiesību krājums neaizskar viņa majestātes šinī hercogistē kompetējošās regālijas, likumprojekts uz Pēterpili visaugstākai aprobācijai nosūtīts nevar tikt.”^{xx}

Rezidējošo landrātu Budenbroku šis negaidītais reskripts pārsteidz. Viņš ar 29. augusta cirkulāru^x Aktis, XXVIII. sēj. Nr. 43.

^{xx} R.D. 21. III., 1740. g., 35. lpp.

prasa landrātu un citu bruņniecības pārstāvju domas, kā reagēt uz ienākušo ģenerālgubernatora reskriptu.

Brūņniecības domas ir, kodeksu ģuberņas pārvaldē neiesūtīt, bet, tā kā jāpieņem, ka bruņniecības 14. augustā iesniegto lūgumu ģuberņas pārvalde nemaz senātā iesniegusi nav, tad jāmēģina caur Pēterpils labvēļiem panākt atļauj, ar kuŗu muižniecība būtu pilnvarota kodeksu nonest „pie viņas majestātes kājām.”

Rezidējošais landrāts šim nolūkam izvēlās ķeizerienes Annas varas vīru Kurzemes hercogu Bironu. Ar 6. septembra vēstuli viņš lūdz visvareno kurzemnieku neliegt tiem atbalstu zināmās atļaujas dabūšanā.

Savā atbildē, kuŗa Rīgā pienāk 14. septembrī, hercogs gan apsola, Vidzemes muižniecībai savu protekciju un palīdzību, bet vairāk par šo vēstuli vidzemnieki neko arī no viņa nemanto.

Stāvoklis paliek aizvien kritiskāks: 13. septembrī ģenerālgubernators atkārtu savu pieprasījumu. Viņš tonis šoreiz jau ir daudz pavēlošāks: kodeksam līdz 16. septembrim jābūt iesūtītam ģuberņas pārvaldē.

Tā kā šoreiz bez konventa lēmuma nevar iztikt, rezidējošais landrāts izziņo to uz 19. septembrim. Tomēr arī šīs steidzamās lietas izlemšanai konvents var sa-

nākt tikai 3. oktobrī. Kad līdz 7. oktobrim nekādas ziņas no Pēterpils labvēļiem nepienāk, bruņniecība ķeras pati pie darba. Tā kā arī no valdības nepienāk atļauja, bruņniecībai pašai savu zemes tiesību projektu nonest aprobacijai uz Pēterpili, un generālgubernators savus pieprasījumus, iesniegt to guberņas pārvaldē, atkārtoti, tad 7. oktobra konventā bruņniecības pārstāvji nolemj nekavējoši sūtīt kādu no sava vidus un uz sava rēķina uz Pēterpili. Pēdējā uzdevums būtu panākt Pēterpilī kāroto valdības atļauju. Bet generālgubernatoram, kad tas prasīs pēc konventa lēmuma, nolemj vienkārši paziņot, ka „bruņniecība neuzdrošinas rīkoties pret ķeizara majestātes pavēlēm, kuŗas izdotas Vidzemes muižniecībai par zemes tiesību izgatavošanu un nosūtīšanu visaugstākai apstiprināšanai. Tāpat viņa to bez sevišķas ķeizariskas pavēles nedrīkst nodot generālgubernatora revīdēšanai.”^x

Misijai uz Pēterpili tiek izraudzīts leitnants f. Mollers. Bruņniecība rūpīgi to apgādā: ceļa naudai dod 100 dukātus, bet katra mēneša, kuŗu tas pavadīs Pēterpilī bruņniecības uzdevumā, iztikai piespriež 60 dālderus. Šai ziņā ātri vienojas. Mollers nepiekrīt vienīgi tam, ka konvents to sūta uz Pēterpili ne kā deputātu, ko varētu

^x R.D. 7.X.1740.g., 40.lpp.

vienīgi ar specialu atļauju, bet gan tikai kā komisjonāru. Leitnants, kurš teicas pazīstam Pēterpils apstākļus, ilgi nav ar mieru kā tāds doties turp. Beidzot, kad viss ceļam jau sagatavots un nokārtots, pienāk 17. oktobrī vēsts par ķeizarienes Annas nāvi.

Sakarā ar to Vidzemes bruņniecībai jāsūta jauna deputācija uz mirušās valdnieces apglabāšanas svinībām 22. novembrī. Šai deputācijā piedalās arī landrāti Rozens un Bergs. Viņiem landrātu kollēģija kā deputātiem, bez citām "zemes vajadzībām" uzdod veikt arī leitnanta Mollera missiju.

Pēterpilī apstākļi mainījušies, pie varas tagad bijušais Kurzemes hercogs. Deputāti 22. novembrī var ziņot, ka tiem no augsti stāvošām personām apgalvots, ka pašreiz esot izdevīgs laiks zemes likumu un privilēģiju apstiprināšanas iegūšanai. Tamdēļ, tā kā baronam Budbergam kāroto atļauju grūti un pat neiespējami liekas dabūt, deputāti ieteic bruņniecībai nekavējoši sūtīt likumprojektu ar bruņniecības sekretāru Štackelbergu uz Pēterpili.

Minētā vēstule sacel apjukumu landrātu kollēģijā, bet rezidējošais landrāts neuzdrošinājas sekot deputātu padomam. "Man nav dotas tiesības rīkoties pret konventa lēmumiem, tāpat neuzdrošinos likumprojektu bez

visaugstākās pavēles uz jūsu pieprasījumu nosūtīt uz Pēterpili. To arī nedarišu, kamēr tiks pagājušā aprīlī iesniegtais lūgums uzklausīts".^x 26. novembrī viņš raksta deputātiem uz Pēterpili. Tomēr jāievāc ir bruņniecības domas, un 3. decembrī 1740. gadā rezidējošais landrāts izsūta landrātiem un deputātiem apkārtrakstu, ar kuru uzaicina bruņniecību izteikt savas domas, vai nosūtīt kodeksu, kā to atkārtoti pieprasa deputāti, ar bruņniecības sekretāru fon Štachelbergu uz Pēterpili, vai turēties pie konventa lēmuma un gaidīt kamēr viceprezidents dabūs atļauju to "nolikt pie visaugstākām kājām".

Pēc uz šo apkārtrakstu iesniegtiem sentimentiem redzam, ka bruņniecības vairums ir par tūlītēju likumprojekta nosūtīšanu uz Pēterpili, jo patreizējie labie apstākļi, kamēr viceprezidents Budbergs panāks sev atļauju, var mainīties. Viņi ieteic nenokavēt šos izdevīgos apstākļus. Pie konventa lēmuma būtu jāturās vienīgi pēc landrāta de la Barres un Wrangela ieskatiem.

Rezidējošais landrāts tomēr arī vēl tagad neuzdrošinājas likumprojektu, bez speciālas valdības rezolūcijas saņemšanas, nosūtīt. Tā kā bruņniecības sentimentu bijuši pretēja satura, savā 11. decembrī uz Pēterpili nosūtītā vēstulē rezidējošais landrāts f. Budenbroks lūdz

^xAktis. XXVIII., sēj. Nr. 123.

deputātus , neželot nekādas pūles, lai dabūtu valdības atļauju likumprojekta nonešanai uz Pēterpili.

Landrātiem - deputātiem arī izdodas 20. decembrī 1740.g. dabūt ķeizariskās Vidzemes un Igaunijas lietu kollēģijas, kuŗas priekšsēdētājs ir pazīstamais f. Mengdens, rezolūciju. Minētā kollēģija ar to uzaicina generālgubernatoru nelikt vietējai muižniecībai viņas, ar visaugstāko pavēli izstrādātā likumprojekta apstiprināšanas meklēšanā šķēršļus ceļā, bet dot atļauju tā nonešanai uz Pēterpili.

Bruņniecības cerības , ar šādas rezolūcijas saņemšanu, pieaug. Vēl vairāk, rezīdijas dienas grāmatas protokolus lasot redzam, ka viņa tagad ir pārlicināta , ka, līdz ko atkārtos guberņas pārvaldē savu lūgumu, saņems no generālgubernatora senkāroto atļauju.

Tomēr, pretēji visām cerībām, generālgubernators nepadodas . Viņš ir sašutis par bruņniecības rīcību, jo arī viņš ir pārlicināts, ka ir rīkojies saskaņā ar 1733. gada ukazu, pieprasīdams projektu revidēšanai iepriekš nosūtīšanas uz Pēterpili. „Tamdēļ landrātu sūdzība ķeizariskā Vidzemes un Igaunijas lietu kollēģijā, it kā es kavētu ar nolāku vietējā likumprojekta apstiprināšanu, ir netaisna! raksta generālgubernators savā reskriptā vietējai muižniecībai, „jo projekta apstiprināšanas novilci-

nāšanā ir vainojama landrātu kollēģija pati, bez iemesla pretodamās manai taisnīgai prasībai. Landrātu kollēģija var būt pārliecināta, ka likumprojekts, līdz ko tas būs iesūtīts guberņas pārvaldē, saskaņā ar viņas prasību, bez mazākās vilcināšanās tiks perlustrēts. Pretējā gadījumā, lai lai apstiprināšanas novilcināšanā bruņniecība vaino pati sevi." ^x

Ar šo ģenerālgubernators savu prasību uz - tura, un ķeizariiskā Vidzemes un Igaunijas lietu koleģijas reskripts ir izrādījies par vāju līdzekli. Bruņniecībai jāmeklē spēcīgāks. Ko tagad ir nodomājusi landrātu koleģija, to atklāj viņu š.g. 31.decembrī deputātiem rakstītā vēstule. Tā kā ģenerālgubernators nav sekojis minētās koleģijas uzaicinājumam, tad "mūsu padoms ir, ka jums tagad ar pazemīgu lūgumu būtu jāgriežas pie senata, lai no turienes tiktu pieprasīts likumprojekts". ^{xx}

Kamēr deputāti rīkojas Pēterpilī, rezidējošais landrāts 9.janvarī izgatavo atbildi guberņas pārvaldei uz viņu 31.dec. reskriptu. "Tā kā neviens ukazs

^xAktis XXVIII.sēj. Nr.193

^{xx}Aktis XXVIII.sēj. Nr.155

nerunā par projekta nodošanu generalgubernatora iepriekšējai revidēšanai, tad landrātu kolēģija un līdz ar viņu visa bruņniecība neuzdrošinājas rīkoties pret viņa Majestates pavēlēm un rīkojumiem, nododot bez specialas pavēles minēto jaunizgatavoto likumprojektu guberņas pārvaldei. Tā kā viņām ir tiesība pastāvēt uz to, lai šis darbs tiktu nodots tieši /recte/ viņa Majestatei, tad vēlreiz ar šo pazemīgi lūdzam ķeizarisko guberņas pārvaldi, neliegt šī darba nekavējošu nosūtīšanu visaugstākai aporbacijai."

Protams arī šoreiz generalgubernators nepiegriestu vērību bruņniecības lūgumam, ja 14.janvarī 1741.gadā tas nesajemtu otru Vidzemes un Igaunijas lietu kolēģijas reskriptu. Ar pēdējo minētā kolēģija, tā kā ar visaugstāko pavēli projekta revidēšanai tiks izraudzīta sevišķa komisija, kuŗa izlūkos projektu, vai viņš nerunā pretim ķeizara intresēm, vēlreiz guberņas pārvaldei atgādinā nelikt Vidzemes bruņniecībai likumprojekta nosūtīšanai uz Pēterpili šķēršļus ceļā.

Tad arī 20.janvarī 1741.gadā beidzot bruņniecība saņem ilgi kāroto generalgubernatora atļauju rīkoties ar projekta nosūtīšanu pēc viņa ieskatiem.

28.janvarī 1741.gadā bruņniecības sekretars

Štachelbergs aizved likumprojektu uz Pēterpili.

Viņam līdzdotās instrukcijas 3 galvenie punkti:

1. Deputātiem - landratam Bergam un bruņniecības sekretaram Štachelbergam bruņniecība uzliek par pienākumu rūpēties par vietējo jaunizstrādāto Vidzemes bruņniecības un zemes likumu projekta drīzu revidēšanu un aprobāciju. Atbalstu pie lūguma pēc revīzijas komisijas iesniegšanas senātā meklēt uzdod pie premjerministra generalfeldmaršala Mūnicha, kā arī pie slepenpadomnieka Ostermaņa.

2. Deputātiem jāgādā, lai sastādamā revīzijas komisija sastāvētu pēc iespējas tikai no vācu tautības locekļiem. Sevišķi jārūpējās, lai starp pēdējiem netrūktu vai nu slepenpad. f. Mūnichs, slepenpad. f. Breverns, vai arī presid. F. Mengdens.

3. Pēc revīzijas komisijas sastādīšanas deputātiem jālūdz atļauja asistēt revidēšanas darbā, vai vismaz jādabū solījums, ka revīzijas komisija visus ražušos "dubio und Anmerkungen" paziņos viņiem, lai pēdējie savukārt varētu ievākt landrātu koleģijas domas par tiem.

Lūgumu pēc revīzijas komisijas deputāti iesniedz 26. februārī senātā. Deputātus revīzijas komisi-

jā nepielaiž, bet vajadzīgos paskaidrojumus sola prasīt no visas bruņniecības. Arī bruņniecības ieteiktie viņas labvēļi komisijā neviens nieiet. 12 aprillī landrātu kolēģija saņem vēsti, ka senātā par revīzijas komisijas locekļiem apstiprināti:

Justicpadomnieks f. Glücks,
Valsts padomnieks Emme,
Kara padomnieks Centrovius
Padomnieks Hagemeisters,
Padomnieks Samorius,
Padomnieks Goldbachs.

Revīzijas komisijas priekšsēdētājs kņazs
Trubeckojs

Šai revīzijas komisijai arī tiek nodots
Vidzemes civilo un kriminal tiesību projekts.

Šāda ir Vidzemes bruņniecības un zemes civil
un kriminallikumu projekta sastādīšanas gaita, kādu to
varam izsekot pēc valsts archivā atrodamiem materialiem.
Daudzi uz šo jautājumu attiecošies materiali ir gājuši
zudumā.

Kā teikts, likumprojekts savu apstiprināšanu
nepiedzīvo: nekad to neapstiprina par Vidzemes vietējo

likumu krājumu. Tas tomēr nemazina šī dokumenta vēsturisko nozīmi. Latvijas vēstures pētīšanā viņa nozīmei ir jāpiegriež lielāka nozīme, jo viņā spilgti ir izteikti mūsu tautas tā laika dzīves noteicējas - muižniecības vispārējie centieni, bet jo sevišķi spilgti tas, ko tā cenšas sasniegt attiecībā pret zemniekiem.